

РОБЪРТ ШЕКЛИ ЛАКСИАНСКИ КЛЮЧ

Част 0 от „Грегор и Арнолд“

Превод от английски: Иван Мадански, 1993

chitanka.info

Ричард Грегър седеше зад бюрото в прашния офис на фирма „ААА — ОПС“ — Астронавтска антиентропийна агенция за опазване на природната среда — и редеше пасианс. Отвън се раздаде шум и тропот, после нещо падна. Вратата се откряна и Арнолд, колегата на Грегър, надникна вътре.

— Току-що станахме богати — обясни той и отвори вратата пошироко. — Вкарайте го тука, момчета!

Дишайки тежко, четирима хамали довякоха в кабинета черна, квадратна машина с размерите на изгладняло слонче.

— Ето! — гордо заяви Арнолд, заплати се с работниците и седна срещу машината със замечтан вид.

Грегър бавно отмести картите и с вид на човек, който никои и с нищо не може да учуди, се зае да разглежда новата придобивка.

— Предавам се — каза накрая той. — Какво е това?

— Един милион долара — охотно го осведоми Арнолд. — Считай, че вече са ни в джоба.

— Добре, но все пак какво е това?

— Безплатен Производител — произнесе Арнолд с благоговение. — Сутринта минах покрай магазинчето на Джо Космическия вехтошар, дето продава всякакви чуждоземни боклуци. Открих тази машинария. Взех я, така да се каже, на безценица. Джо даже не знаеше какво представлява и за какво служи.

— Аз също не знам — отбеляза Грегър. — А ти?

Арнолд застана на колене и се зачете в инструкцията, гравирана в долния край. Без да вдига глава, попита:

— Чувал ли си нещо за планетата Мелдж?

Грегър кимна. Това беше малка, забравена от бога планета в северния край на галактиката, доста далеч от търговските маршрути. Някога там бе процъфтявала могъща цивилизация, задължена за своето благополучие на така наречената Забравена наука. Но технологията на тази наука отдавна бе изгубена, а цивилизацията — почти изчезнала. От време на време на различни планети откриваха разни непонятни механизми, произведени в заводите на някогашната могъща промишлена империя.

— Според теб този сандък е рожба на Забравената наука, така ли? — попита Грегър.

— Сигурно. Това е Мелджиански Безплатен Производител. Мога да се закълна, че са не повече от пет в цялата галактика.

— А какво произвежда?

— Откъде да знам? — отвърна Арнолд и се изправи. — Я ми дай мелджианския речник.

Грегър се приближи до етажерката. Полагаше героични усилия да остане спокоен.

— Наистина ли не знаеш какво произвежда това чудо?

— Дай речника! Благодаря. Има ли значение какво произвежда? Важното е, че го прави безплатно. Черпи енергия от въздуха, от космоса, от Слънцето, от не знам си къде — това не ни интересува. Не се нуждае от ремонт и от поддръжка. Работи вечно.

Арнолд отвори речника и се зае да превежда инструкцията.

— Техните учени никак не са били глупави — отбеляза Арнолд, докато записваше в тефтера съдържанието на инструкцията. — Производителят прави от нищо нещо — без значение какво. Винаги можем да продадем няколко тона „нещо“. Забележи — на каквато и цена да го пуснем, печалбата ни е в кърпа вързана.

Грегър погледна към партньора си и издълженото му, тъжно лице доби още по-печален вид.

— Арнолд — каза той накрая, — бих искал да ти припомня нещо. Ти си химик, а аз съм еколог. И двамата не разбираме нищо от техника, да не говорим за сложни извънземни машини.

Без да му обръща внимание, Арнолд дръпна някаква ръчка. Производителят започна леко да бучи.

Грегър се отдалечи от машината и продължи:

— Освен това нашата фирма се занимава с опазване на природната среда. Не си забравил, нали? Няма смисъл да се впускаме в такива авантюри...

Производителят започна да кашля.

— Всичко успях да превода — съобщи Арнолд. — Тук пише: „Мелджиански Безплатен Производител. Поредният Триумф на Глоутъновата Лаборатория — Неразрушим, Бездефектен Производител. Не Изисква Електрическо Захранване. При Включване Натиснете Бутон Номер Едно. При Изключване Използвайте Лаксиански Ключ. В Случай на Повреда Върнете Производителю в Глоутъновата Лаборатория“.

— Май не ме разбра — продължи атаката Грегър. — Ние...

— Стига де! Щом машината почне да дава продукция, ние двамата спираме да работим. Ето го и бутон номер едно.

В машината нещо звънна и започна равномерно да бръмчи. Цяла минута не се случи нищо.

— Сигурно трябва да загрее — озадачено продума Арнолд.

Изведнъж от отвора на лицевия панел се посипа сив пращец.

— Това трябва да е страничен продукт. — Арнолд гледаше все по-недоумяващо.

Минаха петнадесет минути. Купчината сив пращец продължаваше да расте.

— Ще ми кажеш ли какво представлява? — не издържа Грегър.

— Нямам никакво понятие — призна Арнолд. — Трябва да го анализирам.

С тези думи той гребна от пращеца и се отправи към бюрото си. Грегър остана до машината и замислено съзерцаваше растящия сив куп.

— Да бяхме го изключили докато разберем какво произвежда.

— В никакъв случай! Каквото и да е това, то струва пари.

Запали горелката, напълни една епруветка с дестилирана вода и пристъпи към работа. Грегър вдигна рамене. Отдавна беше свикнал с розовите мечти на приятеля си. Още от основаването на фирмата „ААА — ОПС“, Арнолд търсеше лесни пътища към богатството. Всичките му замисли до този момент им бяха донесли само загуби и неприятности, при това много по-тягостни от обикновената работа, с която се занимаваха. Но самият Арнолд бързо забравяше неуспехите си.

„Поне става весело“ — мислено се примири Грегър, след което седна и спокойно нареди нов пасианс.

Няколко часа в кантората цареше тишина. Производителят бръмчеше. Арнолд упорито работеше. Добавяше реактиви, преливаше, смесваше, сверяваше резултатите с табличните данни от дебели справочници. Грегър донесе сандвичи и кафе.

Един час след като се нахраниха Арнолд се надигна и заяви:

— Считай, че имаме голям късмет. Виждам ни в близко бъдеще като богаташи.

— И какво представлява този пращец? — поинтересува се Грегър. Може пък този път успехът наистина да ги е споходил?

— Това е тангриз!

— Тангриз?

— Точно така.

— Ще бъдеш ли така любезен да ми обясниш какво е това тангриз и на кого е толкова необходим?

— Мислех, че знаеш. Тангризът е основна храна за мелджианската раса. Всеки възрастен жител на Мелдж употребява ежегодно по няколко тона от този сив пращец.

— Ядат това?

Грегър погледна сивия куп с уважение. Машина, която двадесет и четири часа в денонощието произвежда храна, може да се окаже добро капиталовложение. Особено ако се отчете фактът, че производствените разходи са равни на нула.

Арнолд вече прелистваше телефонния указател.

— Ало? Търся корпорация „Междувъздушни продукти“. Може ли да ме свържете с президента? Какво? Тогава с вицепрезидента. Много е важно. Какво? О'кей, слушайте. Мога да доставя на вашата корпорация практически неограничено количество тангриз. Това е основната храна на планетата Мелдж. Какво? Да, да, точно така. Знаех си, че ще ви интересува. Какво? Да, разбира се, ще почакам.

Обърна се към Грегър:

— Тия корпорации... Да, да, слушам. Да, сър. Търгувате с тангриз? Страхотно...

Грегър се приближи. Опитваше се да чуе какво казват от другата страна.

— Цената ли? А каква е пазарната цена? А-ха... Пет долара за тон не е кой знае колко... Какво?! Пет цента за тон? Сериозно ли говорите?

Грегър се върна на стола. За него разговорът беше приключил.

— Да, да, разбирам. Извинете, не знаех.

Арнолд затвори телефона и каза:

— Май на Земята няма да продадем тоя прах. Тук живеят не повече от петдесет мелджианци, само че доставката до южното полукълбо ще ни изяде печалбата.

Грегър загрижено гледаше машината. Явно беше влязла в ритъм, защото бълваше плътна струя тангриз. Подът вече беше покрит с доста дебел слой от сивия пращец.

— Не се притеснявай — опита се да го утеша Арнолд. — Сигурно може да се използва и за други цели.

Върна се при бюрото и отвори справочниците.

— Дай да го изключим — предложи Грегър.

— А, не. Нека си работи. Нали ни прави парички...

Докато Арнолд се ровеше в книгите, Грегър се опита да отиде до прозореца. Оказа се, че не е толкова лесно да се ходи по сипкавия тангриз.

Привечер нивото на пращеца достигна над петдесет сантиметра. Няколко молива и автоматични писалки потънаха безвъзвратно. Грегър започна да се притеснява дали подът ще издържи.

Арнолд най-после затвори справочника и съобщи:

— Може да се използва и за още едно нещо.

— Какво откри?

— Тангризът се използва като строителен материал. След седмица-две се втвърдява и става здрав като гранит. Веднага се обаждаме в някоя строителна фирма.

Грегър се свърза със Строителна компания „Толедо-Марс“ и обясни на някой си мистър О’Тул, че могат да му доставят неограничено количество тангриз.

— Тангриз, казвате? Вече не се използва много, защото не поема боята и тя лесно се лющи от него. Но ако не знаете ще ви кажа, че на някаква планета живеят идиоти, които го ядат. Защо...

— Предпочитаме да го продаваме като строителен материал — твърдо заяви Грегър.

— Какво пък, мисля, че може да го купим. Ще го употребим за някоя по-евтина поръчка. Предлагам по петнадесет на тон.

— Петнадесет долара?

— Глупости. Петнадесет цента.

— Добре, ще ви се обадим по-късно и ще ви съобщим какво сме решили.

Като чу сумата, Арнолд започна да смята:

— Ако нашата машина прави по петнадесет тона в денонощие... всеки ден... цяла година... я да го сметна... Някъде към петстотин и

петдесет долара на година. Няма да забогатеем, но ще имаме пари, поне за да си плащаме сметките навреме.

Грегър хвърли мрачен поглед върху тангризовото море.

— Да, но не можем да оставим машината тук.

— Няма. Ще ѝ намерим местенце някъде извън града, да си работи на спокойствие. Ще взимаме тангриза когато ни потрябва.

Грегър се обади на О'Тул и събщи, че е готов да сключи сделка.

— Идеално — отвърна О'Тул. — Знаете къде са складовете ни, можете да го докарате по всяко време.

— Ние? Мислех, че вие поемате...

— При цена петнадесет цента за тон? И без това ви правим услуга, като взимаме тая глупост. Доставка е за ваша сметка.

— Тъпо — изкоментира Арнолд, след като Грегър затвори телефона. — Превозът ще ни струва...

— ... много повече от петнадесет цента за тон — завърши Грегър. — Все пак изключи това нещо, докато не решим какво ще правим.

Арнолд клекна до Производителя.

— Сега да видим... Ето го! „При Изключване Използвайте Лаксиански Ключ.“

— Хайде, спри го!

— Чакай малко.

— Ще го изключиш ли най-после? — развика се Грегър.

Арнолд се изправи с виновна усмивка.

— Ще пробвам, но...

— Какъв е проблемът?

— Нямаме Лаксиански Ключ.

* * *

След почти инфарктни преговори с музеи, изследователски институти и археологически дружества стана ясно, че никой никога не е виждал Лаксиански Ключ и дори не е чувал за такъв. Отчаян, Арнолд дори се обади на Джо Космическия вехтошар.

— Не, нямам ключ — отговори Джо. — Защо, мислиш, ти го продадох толкова евтино?

Партньорите мълчаливо се спогледаха. Доволно бръмчейки, Мелджианският Безплатен Производител изливаше нови порции безполезен прах. Двете кресла и радиаторът вече бяха под нивото на сивите вълни. Виждаха се само бюрата, шкафът и самата машина.

— На ти сега живот на богаташи — заяде се Грегър.

— Добре де, ще измислим нещо.

Арнолд отново отвори справочника. Остатъкът от вечерта проведе в търсене на други приложения на тангриза. Наложиха се Грегър да изрине част от него в антрето, за да не ги покрие и тях.

На другата сутрин слънцето безуспешно се опита да проникне през прозореца. Арнолд се надигна иззад бюрото и се протегна.

— Намери ли нещо? — осведоми се Грегър.

— Страхувам се, че не успях.

Грегър тръгна за кафе. Когато се върна, завари Арнолд да се кара със собственика на сградата и двама здрави, червендалести полицаи.

— Искам незабавно да разкарате от тук това нещо — настояваше собственикът.

— Освен това, съществува забрана да се използват производствени машини в административни сгради — добави единият полицай.

— Не е такава машина — опита се да възрази Грегър. — Това е Мелджиански Безплатен...

— А аз казвам, че е! — отрязва полицаят. — И ви заповядвам моментално да спрете производството!

— Ами там е цялата работа — не можем да я изключим — намеси се Арнолд.

— Как така не можете? — подозрително ги изгледа полицаят. — Ще се майтапите с мен, а? Заповядвам ви...

— Сър, кълна се...

— Виж какво, смешнико. Ще се върнем след един час. Ако през това време не изключите и не изнесете тоя боклук, чакат ви железни решетки.

Тримата си тръгнаха.

Грегър и Арнолд се спогледаха. Пробиха си път до Производителя, който продължаваше да бълва сив прашец.

— По дяволите! — не издържа Арнолд. — Трябва да има някакъв изход!

— По-спокойно — каза Грегър, докато изчистваше от косата си сивия прах.

В този момент се отвори вратата и влезе висок човек, облечен в елегантен син костюм и със сложен прибор в ръка.

— Значи тука било! — доволно каза той.

Грегър попита с надежда:

— Това да не е Лаксиански Ключ?

— Какъв ключ? Не. Това регистрира утечки. И ме доведе до мястото, което търсех. Казвам се Гастърс.

Той изтърси праха от прибора, погледна го и започна да попълва някакъв формуляр.

Арнолд се сети да попита:

— Какво означава всичко това?

— Аз съм от енергокомпанията — обясни Гастърс. — От вчера на обяд започна да ни изтича енергия. Регистрирахме огромна утечка.

— И затова идвате тук?

— Да. Доста гълта тази машина. — Гастърс приключи с писането и пхна формуляра в джоба. — Ще ви изпратим сметката.

Успя да отвори вратата, макар и трудно. Обърна се, за да огледа още веднъж Производителя.

— Тая машина трябва да произвежда нещо много ценно, щом си позволявате такъв разход на енергия. Да не правите платинен прашец?

След като служителят на енергокомпанията си отиде, Грегър измери Арнолд с поглед.

— Значи „Не Изисква Електрическо Захранване“, а?

— Виж сега, Грегър — сведе поглед Арнолд, — не бих могъл да знам, че ще смуче енергия от най-близкия източник...

— Така де, така — продължи да издевателства Грегър. — „От въздуха, от космоса, от Слънцето“. И за разнообразие — от най-близката електростанция.

— Но базовият принцип...

— По дяволите всички базови принципи! — избухна Грегър. — Не можем да изключим тоя сандък! Липсва ни някакъв проклет Лаксиански ключ! И никой в галактиката не знае откъде да го вземем! Скоро ще се удавим в гадния тангриз, който дори не можем да подарим на някого. Като капак на всичко се оказва, че гълтаме енергия колкото Свръхнова!

Някой силно почука, зад вратата се чуваха сърдити гласове. Арнолд усилено мислеше. Изведнъж скочи.

— Не всичко е изгубено! — патетично заяви той. — Тази машина все пак ще ни направи богати!

Но на Грегър му беше писнало от жизнерадостни обещания.

— Слушай, Арнолд, дай по-добре да я потопим. Или да я запратим към Слънцето...

— Да не си се побъркал? Спешно готви кораба за полет...

Следващите няколко дни бяха кошмарни. На безбожна цена наеха хора, които да изнесат машината и да почистят кантората. Не стига, че Производителят бълваше тангриз като фонтан, ами се наложи да го пренесат през целия град до космодрума. Самото му натоварване на кораба им струваше цяло състояние. Но всичко вече бе назад...

Производителят кротко си стоеше в трюма и се стараеше да го напълни със сив пращец, а през това време корабът напускаше Слънчевата система.

— Все пак има логика — разсъждаваше на глас Арнолд. — На Земята на никого не му трябва тангриз. Следователно не трябваше и да се опитваме да го продаваме там. Но на Мелдж...

— Не ми харесва тая работа — вметна Грегър.

— Напрасно. Вече сме на прав път. Прекалено е скъпо да разнасяме тангриз, затова носим машината там, където ще ни приемат с отворени обятия.

— А ако и там е ненужен?

— Абсурд, за мелджианците тангризът е като хляб. Парите са ни в кърпа вързани.

* * *

След две седмици видяха Мелдж в илюминатора. Бяха затворили всички люкове, обаче налягането на тангриза заплашваше да разруши кораба. Наложиха се да изхвърлят тонове прах, но това изискваше време и голям разход на въздух. Преди кацането корабът беше препълнен с тангриз, а въздухът — на привършване.

Веднага ги посети мелджиански чиновник с оранжева униформа за да уредят формалностите.

— Добре дошли — приветства ги той. — Рядко имаме гости. Дълго ли ще останете?

— Както дойде — отговори Арнолд. — Искаме да установим търговски отношения с вас.

— О, това е прекрасно! — зарадва се чиновникът. — Нашата малка планета има нужда от делови контакти. Ако не е тайна, бихте ли ми казали какво възнамерявате да ни предложите?

— Ще продаваме тангриз. Наше собствено про...

— Какво ще продавате?

— Тангриз. Имам Безплатен Производител и...

— Много съжалявам, господа, но трябва незабавно да напуснете планетата — строго каза чиновникът и натисна червеното копче на малкия апарат, закрепен на ревера му.

— Но ние имаме визи!

— А пък ние имаме закони. Трябва да излетите незабавно и да си вземете Производителя.

— На тази планета не зачитате ли свободния предприемачески дух?

— На тази планета е забранено производството на тангриз.

Докато спореха, откъм полето с грохот излязоха танкове и се разположиха около кораба. Мелджианецът се завъртя и напусна кабината, като тръгна забързано към стълбата.

— Почакайте! — от отчаяние Грегър крещеше. — Ако ви е страх от конкуренция, приемете Производителя като подарък!

— Не! — възпротиви се Арнолд.

— Напротив, да! Извадете го и той е ваш! Дайте го на бедните!

Към тях се приближи още една колона танкове. Във въздуха пикираха бойни самолети.

— Изчезвайте веднага! — посъветва ги чиновникът. — Нима се надявахте да продадете тук дори и паница тангриз? Погледнете наоколо!

Те се огледаха. Пред тях се простираше космодрумът, покрит със сив прах. Недалеч се извисяваха сиви здания. Зад тях се виждаха унили, сиви поля. Още по-нататък се забелязваха ниски, сиви планини. Всичко, всичко бе покрито с вездесъщия тангриз.

— Искате да кажете... — започна Грегър и спря насред думата.

— Да не сте слепи? — каза чиновникът. Забравената наука е възникнала на Мелдж, тук се е развила и тук е угаснала. Но винаги се намират разни учени-недоучени, които не могат да минат покрай стара машина, без да я пипнат. Сега изчезвайте! А ако случайно ви попадне Лаксиански Ключ, тогава елате и си кажете цената.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.